

WHEN THE MOUNTAIN CHANGED ITS CLOTHING

HEINER GOEBBELS

VOCAL THEATRE CARMINA SLOVENICA

INFO

DATA / DATES

di 25, wo 26 juni 2013

Tue 25, Wed 26 June 2013

LOCATIE / VENUE

Westergasfabriek Zuiveringshal West

AANVANG / STARTING TIME

20.30 u

8.30 pm

DUUR / RUNNING TIME

1 uur 20 minuten, zonder pauze

1 hour 20 minutes, no interval

TAAL / LANGUAGE

Met Nederlandse boventiteling

With Dutch surtitles

INLEIDING / INTRODUCTION

door *by* Renee Jonker

19.45 u

7.45 pm

MEET THE ARTIST

Bioscoop Het Ketelhuis

met *with* Karmina Šilec

wo 26 juni, na afloop van de voorstelling

Wed 26 June, after the performance

moderator Renee Jonker

WEBSITE

www.heinergoebbels.com

www.zbor-carmina-slovenica.si

www.ruhrtriennale.de

CREDITS

CONCEPT, REGIE, MUZIEK / CONCEPT,

DIRECTION, MUSIC

Heiner Goebbels

ARTISTIEK LEIDER / ARTISTIC DIRECTOR

VOCAL THEATRE CARMINA SLOVENICA

Karmina Šilec

TONEELBEELD, LICHT / STAGE DESIGN,

LIGHT

Klaus Grünberg

KOSTUUMS / COSTUMES

Florence von Gerkan

CHOREOGRAFIE / CHOREOGRAPHY

Florian Bilbao

DRAMATURGIE / DRAMATURGY

Matthias Mohr

GELUIDSONTWERF / SOUND DESIGN

Willi Bopp

UITGEVOERD DOOR / PERFORMED BY

Vocal Theatre Carmina Slovenica

Maja Ambrož, Ana Arnejčič, Tia Kaja

Benčič, Tamara Bočnik, Saša Borec, Mojca

Borko, Neža Borkovič, Barbara Breznik,

Špela Brvar, Jasmina Črnčič, Danaja

Dvornik, Eva Germ, Anja Gostenčnik,

Staša Gostenčnik, Kaja Gril Rogina, Sintija

Habjanič, Nina Hanžič, Nastja Anastazija

Karlovec, Nika Kralj, Alja Lačen, Alenka

Lavrenčič, Petra Lazar, Maja Lorber, Mojca

Merc, Ana Novak, Sergeja Pavalec, Nika

Pečovnik, Nataša Martina Pintarič, Nina

Pušenjak, Aina Reljič, Sara Ritonija, Ana

Sandrin, Ana Studen, Jera Topolovec, Neža

Vasle, Anja Vinkovič, Mojca Zidarič, Anja

Žnidar, Sara Žolger

PRODUCTIE / PRODUCTION

Ruhrtriennale

COPRODUCTIE / COPRODUCTION

Steirischer Herbst, Maribor Theater

Festival, Festival Borštnikovo srečanje in

Maribor 2012 Culturele Hoofdstad van
Europa, Festival d'Automne à Paris, Grand
Theatre, Luxemburg, Kunstenfestivaldes-
arts, Brussel, Holland Festival, KunstFest-
spiele Herrenhausen

MET STEUN VAN / WITH SUPPORT BY

Vrienden en Sponsors van Ruhrtriennale e.V.

UITGEVER / PUBLISHER

G. Ricordi & Co Bühne und Musikverlag

GmbH München

WERELDPREMIÈRE / WORLD PREMIER

Ruhrtriennale, Jahrhunderthalle Bochum,

26.9.2012

MUZIEK / MUSIC

Arnold Schönberg / Arr. Franck Krawzyk
Farben, Op. 16

Da citira Kafôlarwa (Slovenian trad. from Resia trad., arr. Karmina Šilec)

Karin Rehnquist, *Puksänger*

Lojze Lebič, *Zima*

Arne Mellnäs, *Aglepta* (delen excerpts)

Johannes Brahms, *Der Gärtner*, Op.17, Nr. 3

Uit from 'Codex Las Huelgas' *Benedicamus*

Da pa Čanynu (Slovenian trad. from Resia)
Taka Din (trad. Indien, arr. Karmina Šilec)
Gayatri Mantra (Hindu Chant, arr. Karmina Šilec)

The Bird and the Bee, *Because*,
Century Media (EMI) (delen excerpts)

Kozaračko kolo (Partizaans lied uit voormalig Joegoslavië *Partisan's Song from former Yugoslavia*)

Sarah Hopkins, *Past Life Melodies*,
Holistic Music Publications

Heiner Goebbels, *When the mountain changed its clothing*

ILLUSTRATIES / ILLUSTRATIONS

Ferenc Pataki, *Field of Wildflowers*
Henri Rousseau, *Jungle with Lion*, 1904
Pola Museum of Art, Odawara
Ivan Generalic, *The Stag's Wedding*, 1959

TEKSTEN / TEXTS

Josef von Eichendorff, *Der Gärtner*,
Gedicht 1841

Alain Robbe-Grillet, *Djinn, Un trou rouge entre les pavés disjoints*, Paris, Les Editions de Minuit 1982 – *Djinn, A red hole between misaligned paving stones*, New York, Grove Press 1982 | *Projet pour une révolution a New York*, Paris, Les Editions de Minuit 1970 – *Project for a revolution in New York*, New York, Grove Press 1972

Ian McEwan, *The Cement Garden*, London, Jonathan Cape Ltd. 1978 — *Der Zementgarten*, Zürich, Diogenes Verlag 1982

Jean-Jaques Rousseau, *Émile ou de l'éducation*, Paris, Bordas 1992 – *Émil or On Education*, London, Everyman 1993

Adalbert Stifter, *Der Nachsommer*, München, Artemis & Winkler 2005 – *Indian Summer*, Peter Lang Publishing 2006

Marlen Haushofer, *Himmel, der nirgendwo endet*, Frankfurt am Main, Fischer 1986

Aus einer TV Show über Meteorologie
Weather Meteorology – What Causes Lightning

Gertrude Stein, *How writing is written*, Los Angeles, Black Sparrow Press 1974 — *Everybody's Autobiographie*, Exact Change 1993

Da pa Čanynu sêdnu dow

Da pa Čanynu sêdnu dow
Nadjaw tu bilo srakico
Anu braeše zalanë

Toen de Kanin-berg zich verkleedde

De Kanin-Berg heeft zich in het voorjaar verkleed
Hij heeft een wit hemd en een groene broek aangetrokken

When mountain Kanin changed its clothing

Mountain Kanin has changed its clothing in the spring
It put on a white shirt and green trousers

INTERVIEW MET HEINER GOEBBELS

Het muziektheater van componist en regisseur Heiner Goebbels is de antithese van eenduidigheid. Elke bewering roept een vraag op, ieder beeld een ander beeld, elke beweging verandert het perspectief. Het veelstemmige koor dat *When the mountain changed its clothing* (2012) is, bouwde hij op uit onder meer muziek van Brahms, Schönberg en Goebbels zelf en teksten van Adalbert Stifter, Alain Robbe-Grillet, Marina Abramović, Jean-Jacques Rousseau en Ian McEwan. De voorstelling wordt gespeeld en gezongen door vocaal ensemble Carmina Slovenica van Karmina Šilec, dat bestaat uit meisjes in de leeftijd tussen elf en twintig jaar. Carmina Slovenica is afkomstig uit Maribor, een stad met een zeer bewogen recent verleden, van de verwoesting tijdens de Tweede Wereldoorlog via de val van het IJzeren Gordijn en de desintegratie van Joegoslavië tot de Sloveense toetreding tot de eurozone in 2007. Zoals vaker het geval is bij Goebbels (1952) heeft het koor een omvattender rol dan strikt uitvoerend: “De meisjes nemen het stuk zelf in de hand.” Nu eens als een zwerm, dan weer als een geoliede productiemachine bewegen zij zich over de vloer, zingend, roepend, worstelend met grote vragen. Eigenhandig bouwen zij een ‘bühne op de bühne’, waarvandaan verschillende van hen persoonlijke verhalen vertellen. De indruk is die van een wereld zonder volwassenen. Een deel van de groepschoreografieën wordt bovendien spontaan door de meisjes geïmproviseerd. “Daarbij ontstaan iedere voorstelling weer nieuwe beelden,” vertelt Goebbels. “Verbluffend is dat, en een groot geluk – ook voor mij.” Heiner Goebbels was al vaak te gast in het

Holland Festival, en geen van die keren is hij vergeten. Hij somt de reeks uit het hoofd op, van *Schwarz auf Weiß* in 1998 tot *Stifters Dinge* in 2008 en *I went to the house but did not enter* in 2009. “Ik bewaar prettige herinneringen aan het Holland Festival, de goede gesprekken, de ontmoetingen met Louis Andriessen, met de musici van Asko. Dat waren belangrijke etappes in mijn geschiedenis.” Vanuit zijn kantoor in Gelsenkirchen, waar hij in de periode 2012-2014 intendant is van de Ruhrtriennale, vertelt hij telefonisch over *When the mountain changed its clothing*.

Kunt u de titel toelichten?

“Het is de titel van een Sloveens volksliedje over een bepaalde berg in die regio. Het zit in het repertoire van het koor. De keuze voor dit liedje maakten we aanvankelijk om muzikale redenen, maar – zoals dat dikwijls gaat – het begrip van de tekst kwam vervolgens als een bevestiging: goede muziek heeft het vermogen om dat wat zij verklankt op spannende wijze in zich op te nemen. Uiteindelijk hebben we voor deze overkoepelende titel gekozen vanwege het motief van verandering, dat een terugkerend motief is, ook al heeft de voorstelling als geheel geen eenduidig thema. Men zou het stuk bijvoorbeeld ook *The four seasons* kunnen noemen, op basis van de beeldwanden die erin te zien zijn. Of men zou het kunnen hebben over biografische veranderingen van de meisjes, die in de periode dat ze deel uitmaken van het koor jonge vrouwen worden – in de drie jaar van onze samenwerking zijn er verschillende meisjes bijgekomen en andere, volwassen geworden, hebben het koor verlaten. Of men zou wellicht het perspectief kunnen nemen van Maribor en de manier waarop de grote omwentelingen die deze kleine stad heeft doorgemaakt licht werpen op andere tijden.”

Kan men niet zeggen dat het einde van de kindertijd het centrale thema is?

“Dat laat ik aan u over. Het valt me zwaar me tot één thema te beperken, mij interesseert juist het samenspel van thema’s. Het kan zijn dat iemand het stuk ziet en de hele tijd over de dood nadenkt – of over de invoering van de euro. Vele thema’s worden aangekaart, maar het stuk geeft geen antwoorden. Het is een uitnodiging om na te denken, en tegelijkertijd biedt het een groot akoestisch en visueel genoege.”

Waarom besloot u met dit gezelschap te werken?

“De aanleiding was een aanvraag van het koor. Ik heb video’s bekeken en repetities in Maribor bezocht en was onmiddellijk geëlektriseerd door de mogelijkheden. Dit koor is niet zomaar een koor, maar een ensemble van ongelooflijk competente, zelfbewuste en op vele vlakken buitengewone performers, die ook in andere projecten van koorleidster Karmina Šilec een grote virtuositeit hebben getoond, zowel vocaal als choreografisch. Ik ben altijd geïnteresseerd wanneer kunstenaars niet slechts één ding kunnen, wanneer musici ook kunnen spreken, zangers ook kunnen bewegen, dansers ook kunnen musiceren. Mij interesseert de beweging of confrontatie tussen kunst disciplines, en daarvoor was dit koor van meet af aan uitstekend toegerust. Over *When the mountain* kan men zich afvragen of het een theaterstuk is, een choreografie, een concert – daar ben ik blij om.”

Hoe was het om zulke jonge spelers te regisseren?

“Het was een zeer professionele manier van werken. Je hoeft iets maar één keer te zeggen en het voltallige koor reageert direct. Bij de groepsscènes werkte ik niet zozeer met 40 afzonderlijke stemmen, maar met een zeer goed op elkaar ingespeeld en verantwoor-

delijk team. Diezelfde professionaliteit gold voor de individuele scènes. Dat heeft mij totaal verbijsterd.”

U hergebruikt een opvallende regel van Alain Robbe-Grillet: “Waarvan dromen kleine meisjes? Van het mes en van het bloed.” Wat spreekt u daarin aan?

“Met die vraag eindigde mijn eerdere stuk *Die Wiederholung* uit 1995, maar toen waren het geen jongeren die antwoord gaven. Hier is het juist het begin, dit stuk gaat verder waar het vorige ophield. Er zitten veel teksten van Robbe-Grillet in *When the mountain*, allemaal dialogen waarin kinderen en jongeren door volwassenen worden onderschat. Maar de meisjes zijn veel pienterder dan de vragenstellers. De vraag die u citeert en het geraffineerde antwoord staan voor deze stelselmatige onderschatting.”

U heeft de voorbije decennia een eclectische, collageachtige theatervorm ontwikkeld. Waarom vindt u die vorm zo aantrekkelijk?

“Het op elkaar stoten van materialen in een collage gaat niet zonder weerstand, niet zonder vonken. Bij het op elkaar stoten ontstaan ruimtes tussen de verschillende componenten, en dat zijn volgens mij de belangrijkste verbeeldingsruimtes voor een toeschouwer. Voor mij staat het publiek, de speelruimte voor het denken en het waarnemen van het publiek, altijd in het centrum van een werk. En bij een collage ben ik als toeschouwer vrijer. Het doel is om het waarnemen voor het publiek mogelijk te maken.”

Begint uw theater vanuit tekst of muziek?

“In dit geval is het begonnen met personen, het corpus van het koor. Vervolgens ben ik op zoek gegaan naar teksten, beelden, muziek, allemaal tegelijkertijd. Ik vind het belangrijk dat een voorstelling niet een do-

minant, prioritair niveau heeft dat de andere niveaus overheerst.”

In Amsterdam vindt de uitvoering plaats in een voormalige fabrieksbal, net als bij de première in de Jaarbundertballe in Bochum. Hoe belangrijk is de ruimte voor uw werk?

“Voor het totstandkomen van een werk is de ruimte zeer belangrijk. Een stuk neemt de architectuur en de geschiedenis van een gebouw in zich op, speelt met de weerstand van de ruimte. Maar vervolgens is het heel goed mogelijk om het in het Bolsjojtheater op te voeren.”

INTERVIEW WITH HEINER GOEBBELS

The music theatre of composer and director Heiner Goebbels is chock full of ambiguity. Every statement evokes a question, every image another image, every movement changes the perspective. The polyphonic choir that is *When the mountain changed its clothing* (2012) is built up from the music of Brahms, Schoenberg and Goebbels himself, among other things, and from texts by Adalbert Stifter, Alain Robbe-Grillet, Marina Abramovic, Jean-Jacques Rousseau and Ian McEwan. The piece is performed and sung by Karmina Šilec's vocal ensemble Carmina Slovenica, comprised of girls between the ages of 11 and 20 years old. Carmina Slovenica is from Maribor, a town with an extremely unsettled recent history, from the destruction during World War II through the fall of the Iron Curtain and the disintegration of Yugoslavia to Slovenia's entry into the euro zone in 2007.

As is more often the case with Goebbels (b. 1952), the choir plays a wider role than strictly performing: "The girls take the piece in hand themselves." Moving sometimes as a swarm, then as a well-oiled production machine, they cross the floor singing, calling, wrestling with big questions. Single-handedly, they build a 'stage on the stage', from which a number of them tell personal stories. The impression is of a world without adults. What's more, some of the group-choreographies are spontaneously improvised by the girls. "They come up with new images in every show," says Goebbels. "It's amazing, and wonderful – also for me." Heiner Goebbels has many times been a guest in the Holland Festival, and he has forgotten none of those times. He rattles

off the list, from *Schwarz auf Weiß* in 1998 to *Stifters Dinge* in 2008 and *I went to the house but did not enter* in 2009. "I have fond memories of the Holland Festival: good discussions, meetings with Louis Andriessen, the Asko musicians. Those were important stages in my history." From his office in Gelsenkirchen, where he is the manager of the Ruhrtriennale for the 2012-2014 period, he talks about *When the mountain changed its clothing* over the phone.

Can you explain the title?

"It's the title of a Slovenian folksong about a particular mountain in the region. It's on the choir's repertoire. Originally we chose this song for musical reasons, but – just like it often goes – the text's concept turned out to be a confirmation: good music has the capacity to reflect what it gives voice to in an exciting manner. We ultimately chose this overarching title because of the motif of change, which is a returning motif, even though the production as a whole doesn't have an unequivocal theme. For instance, you could also call it *The Four Seasons* because of the wall images. Or you could refer to the changes the girls go through as they turn into young women during the period they are in the choir – in the three years that we worked together, several girls joined us and others left when they became adults. Or you might approach it from the perspective of Maribor and how the huge upheavals experienced by this little town shed light on other times."

Couldn't you say that the end of childhood is the central theme?

"I'll leave that up to you. For me, it's too difficult to limit myself to one theme; I'm interested in the interplay of themes. Someone seeing the piece might think about death the whole time – or about the adoption of the euro. This

piece broaches many different themes, but it doesn't give any answers. It is an invitation to reflect, and at the same time, it offers a great deal of acoustic and visual pleasure."

Why did you decide to work with this choir?

"They approached me themselves. I watched videos and visited rehearsals in Maribor and was immediately electrified by the possibilities. This is not just an ordinary choir, but an ensemble of incredibly competent, self-aware and in many ways extraordinary performers, who have also shown great virtuosity in other projects done by choir leader Karmina Šilec, both vocally and choreographically. I have always been interested when artists can do more than just one thing, when musicians can also speak, singers can also move, dancers can also make music. I'm interested in movement or confrontation between art disciplines, and this choir was excellently equipped in that regard from the very beginning. You could wonder whether *When the mountain* is a theatre piece, a choreography, a concert – and I like that that."

How was it to direct such young performers?

"It was a very professional manner of working. You only have to say something once and the whole choir reacts immediately. In the group scenes, I wasn't really working with 40 individual voices, but with a very well trained and responsible team. The same professionalism was apparent in the individual scenes. I was totally amazed."

You borrowed a remarkable line from Alain Robbe-Grillet: "What do young girls dream of?" – "Of the knife and of blood." Why did you choose that?

"My earlier piece, *Die Wiederholung* (the Repetition) from 1995, ends with that question, but then there were no adolescents answering it. Here it is the starting point;

this work takes up when the other left off. There are a lot of texts by Robbe-Grillet in *When the mountain*, all of them dialogues in which adults underestimate children and adolescents. But the girls are much sharper than their questioners. The question you cited and its sophisticated answer stand for this consistent underestimation."

Over the past decades you have developed an eclectic, collage-like form of theatre. Why do you find this form so attractive?

"Bringing different materials together in a collage does not happen without resistance, without sparks. The collision between them creates spaces between the components, and I feel those are the most important stimuli for the imagination of the spectator. For me, the audience, the latitude for an audience to perceive and reflect, is always central to a piece. And with a collage, I am freer as a spectator. The idea is to make it possible for the audience to perceive."

Does your theatre start with words or music?

"In this case it started with people, the body of the choir. Then I looked for texts, images, music, all at the same time. I think it's important for a production not to have an overriding, prioritized level that predominates over the other levels."

In Amsterdam, the performance is taking place in a former factory hall, just like the premier in the Jahrhunderthalle in Bochum. How important for your work is the space?

"When you are creating a work, the space is very important. A work absorbs the architecture and the history of a building, plays with the resistance that the space offers. But after that it could very easily be performed in the Bolshoi Theatre.

BIOGRAFIEËN

Heiner Goebbels (1952) is een Duitse componist en regisseur. Van 1971-1978 studeerde hij sociologie en muziek in Frankfurt. In 1976 was hij een van de oprichters van het Sogenanntes Linksradikales Blasorchester. Hij maakte experimentele muziek met het duo Goebbels/Harth (1975-1988) en het artrock trio Cassiber (1982-1992) en componeerde voor film en theater. Vanaf de jaren 80 creëerde hij een aantal bekende hoorspelen, de meeste op teksten van Heiner Müller, en ontwikkelde het genre van 'geënceneerde concerten', met werken als *The man in the elevator* (1987) en *The liberation of Prometheus* (1993). Vanaf de jaren 90 volgden muziektheaterstukken zoals *Ou bien le débarquement désastreux* (1993), *Die Wiederholung* (1995), *Eislermaterial* (1998), *Landscape with distant relatives* (2002), *Stifters Dinge* (2007) en *Songs of Wars I have seen* (2007). Goebbels' werk is uitgevoerd door het Ensemble Modern, het Ensemble Intercontemporain, het Asko Ensemble, London Sinfonietta, de Junge Deutsche Philharmonie en de Berliner Philharmoniker. Hij maakte verschillende geluidsinstallaties, onder meer voor het Centre Georges Pompidou in Parijs en andere musea. Goebbels kreeg verschillende eredoctoraten en studiebeurzen toegekend en ontving vele internationale prijzen, waaronder de Prix Italia, de Hessischer Kulturpreis, de Goethe Plakette der Stadt Frankfurt, de European Theatre Prize en de International Ibsen Award (2012).

Zijn muziektheaterwerk *Eraritjaritjaka* (2004, naar een tekst van Elias Canetti) kreeg zes theaterprijzen. Goebbels was componist in residence bij het Luzern Festival (2003) en bij de Bochumer Symphonikern (2003-2004). Hij is lid van verschillende kunstacademies in Berlijn, Düsseldorf, Mainz, Frankfurt en München. Als professor geeft hij les aan het Instituut voor Toegepaste Theaterwetenschappen van de Justus-Liebig-Universität in Gießen. Sinds 2006 is hij directeur van de Hessische Theateracademie. In 2010 werd hij benoemd tot intendant van de Ruhrtriennale 2012-2014.

Vocal Theatre Carmina Slovenica is een Sloveens vocaal ensemble. Het werd in 1964 opgericht als het Centraal Koor van Maribor. Sinds 1989 wordt het geleid door dirigente Karmina Šilec, onder wier leiding het een gedaanteverandering heeft ondergaan. Carmina Slovenica legt zich toe op het uitvoeren van nieuwe muziek en op 'vocaal theater', waarin eigentijdse muziek, theater en choreografie bijeenkomen. Carmina Slovenica heeft wereldwijd opgetreden, in onder meer de Tokyo Metropolitan Art Space, het Teatro Teresa Carreño in Caracas, het Hong Kong Cultural Centre en het Teatro Colon in Buenos Aires. Ook is het ensemble te horen geweest op internationale festivals als de World Music Days van de ISCM, het Paasfestival Moskou, de Dresdner Musikfestspiele, het World Symposium on Choral Music van de IFCM, het European Symposium on Choral Music van de IFCM, het

Frans zomerfestival voor koren Polyfolia, America Cantat, de Koor Olympiade, Europa Cantat en de Ruhrtriennale. Verschillende producties van Carmina Slovenica en Karmina Šilec zijn met prijzen onderscheiden.

Karmina Šilec, geboren in 1967 in Maribor (Slovenië), opent nieuwe ruimtes voor muzikale uitdrukking, uitwisseling en ervaring en verrijkt aldus de wereld van de vocale muziek op even verfrissende als originele wijze. In haar concept van *Choregie – vocaalthater of stemmentheater* verenigt zij beide kunstdisciplines en heeft ze daar met haar complexe multimedia-opvoeringen nieuwe impulsen aan gegeven. Haar producties zijn wereldwijd te gast op festivals en worden uitgezonden door de Europese Broadcasting Union (EBU) en Eurovisie. Als dirigente werkt Šilec wereldwijd samen met ensembles als Vocal Theatre Carmina Slovenica, het Symfonieorkest van Radio Slovenia, Ballet en Opera van het Nationaal Theater Maribor, Sloveens Nationaal Projectkoor, Ensemble !Kebataola! en Orchester Chorus Instrumentalis. Karmina Šilec behaalde in internationale concoursen ruim twintig prijzen, en recentelijk ontving zij in het kader van de competitie Music Theatre Now van International Theatre Institutes (ITI) de prijs in de categorie 'Music beyond opera'. Šilec is daarnaast werkzaam als artistiek adviseur voor koormuziek en directie, als gastdirigent, als jurylid en als festivalcurator. Zij is docent directie aan de Universiteit van Maribor en houdt wereldwijd lezingen.

Karmina Šilec is artistiek leider van de concertreeks Attaca, van de festivals Choregie aka Choregie voor Nieuwe Muziek en Choregie – Nieuw Muziektheater. Er zijn maar weinig Sloveense ensembles die zo sterk in de internationale belangstelling staan als Šilecs voortreffelijke ensembles Carmina Slovenica en !Kebataola!.

Klaus Grünberg is afkomstig uit Hamburg. Hij studeerde toneelbeeld bij Erich Wonder in Wenen en werkt sindsdien als freelance toneel- en lichtontwerper voor theater- en operahuizen in Europa en in Koeweit en Buenos Aires. Hij werkte samen met regisseurs als Sebastian Baumgarten, André Wilms, Thilo Reinhardt, Antoine Gindt en Christof Nel. Met Tatjana Gürbaca werkte hij onder meer mee aan *Rigoletto* (2007) in Opernhaus Graz, *Salomé* (2009) in de Deutsche Oper am Rhein en recentelijk aan *Die Zauberin* van Tsjajkowsky in de Vlaamse Opera Antwerpen (2011). Grünberg ontwierp het toneelbeeld voor vele ensceneringen van Barrie Kosky, zoals *Kiss me, Kate* (2008) en *Rusalka* (2011) in de Komische Oper Berlin, *Tristan en Isolde* (2006) in het Aalto Theater Essen en de *Ring des Nibelungen* in het Staatstheater Hannover (2009/2010). Klaus Grünberg werkt geregeld samen met Heiner Goebbels, bijvoorbeeld in *Max Black* (1998), *Hashirigaki* (2000), *Landschaft met entfernten Verwandten* (2002), *Eraritjaritjaka* (2004), *Stifters Dinge* (2007) en ook in *I went to the house but did not enter* (2008). In 1999 opende Grünberg in Hamburg het MOMOLMA

(Museum Of More Or Less Modern Art). Voor het toneelbeeld en het licht bij *Rusalka* werd hij in 2011 genomineerd voor de FAUST Theaterpreis.

Florence von Gerkan, in 1960 geboren in Hamburg, studeerde kostuumontwerp aan de Universität der Künste in Berlijn. Zij is wereldwijd een veelgevraagd freelance kostuumontwerper voor theater, opera en ballet en werkte onder meer voor Opernhaus Zürich en Staatstheater Stuttgart, voor de Scala in Milaan, Royal Opera House Covent Garden in Londen, de Wiener Staatsoper en de Metropolitan Opera New York. Ze werkte samen met Jürgen Flimm, Wilfried Minks, Erich Wonder, Andrea Breth, Cesare Lievi, Peter Mussbach, Tatjana Gürbaca, Grischa Asagaroff en de Zwitserse filmregisseur Daniel Schmid. Een jarenlange samenwerking verbindt haar met componist en regisseur Heiner Goebbels, en zij was als kostuumontwerper betrokken bij *Hashirigaki* (2000), *Landschaft met entfernten Verwandten* (2002), *Eraritjaritjaka* (2004) en *I went to the house but did not enter* (2008). Van 2011 tot 2013 werkte Florence von Gerkan onder meer mee aan de Mozart/Da-Ponte-Cyclus onder regie van Philipp Himmelmann in Festspielhaus Baden-Baden. Zij woont in Berlijn, waar zij de leiding heeft over de leergang kostuumontwerp van de Universität der Künste.

Florian Bilbao werd in 1979 geboren in Libourne (Frankrijk). Zijn dansopleiding kreeg hij in Montpellier (Anne-Marie Porras)

en Angers (Centre National de Danse Contemporaine). Sinds 2002 woont hij Berlijn waar hij werkte met onder meer Xavier Le Roy, Christoph Winkler, Felix Ruckert, Nir de Volf/Total Brutal, Dieter Heitkamp, Rubato, Tino Sehgal en Sommer Ulricks-onzusammen. Zijn stukken met toneelspeler Jörg Schiebe of met de schilder Sylvain Brugier waren in heel Duitsland te zien, onder andere bij de Tanztagen Berlin. Bilbao is assistent-choreograaf van Xavier Le Roy en Mathilde Monnier in het kader van het educatief programma van de Berliner Philharmoniker, en eindverantwoordelijke voor de nieuwe opname van *Surrogate Cities* (van Heiner Goebbels en Mathilde Monnier) in verscheidene Europese steden. Met Livia Patrizi heeft hij de Jugendcompany van het Berlijnse Schulprojekts TanzZeit opgericht. Voor dit gezelschap choreografeerde hij *Brief an LF* (een coproductie van Radialsystem v Berlin, Théâtre Massalia Marseille en dance4 Nottingham).

Matthias Mohr, geboren in 1980, studeerde van 2003 tot 2009 aan het Instituut voor Toegepaste Theaterwetenschappen van de Justus-Liebig-Universität in Gießen. Zijn werk beweegt zich tussen muziek, klankkunst, installatie en beeldende kunst. Hij maakte verscheidene audiovisuele installaties, waaronder *Sana'a – City of Light* (in opdracht van de Duitse en de Franse ambassade in Jemen) en *Bypass*, een scenisch project van Heiner Goebbels in het kader van de Luminale Frankfurt. Hij ensceneerde onder meer

de scenische concerten *Esquisse Retouché* met Uwe Dierksen bij de Internationale Ferienkursen voor neue Musik (2006, Darmstadt) en *Der Brand* met Ensemble Modern en componist Jens Joneleit (2007, ECLAT Festival, Stuttgart). Daarna volgden muziektheaterproducties als *NM* met Julien Bilodeau en Ensemble Modern Akademie (2008, ZKM Karlsruhe) en *an meiner statt* (2009-2010, ZKM Karlsruhe, Resonanzen Leipzig, Akademie der Künste Berlin) met Suha Sung, Christian Grammel en Luise Voigt. Matthias Mohr componeerde toneelmuziek en maakte klankontwerpen voor talrijke theaterproducties en ruimtelijke installaties. In 2007 begon zijn samenwerking met Heiner Goebbels in het kader van de producties *Stifters Dinge*, *Industry and Idleness*, *Genko-An 64287*. Sinds 2011 is Matthias Mohr voor de Ruhrtriennale werkzaam als dramaturg en assistent van de artistieke leiding.

Willi Bopp werd in 1964 geboren in Frankfurt am Main. Hij studeerde biologie en antropologie en was vanaf 1989 werkzaam als klankingenieur en docent klank van het Mousonturm in Frankfurt am Main. Van 1990 tot 1995 had hij bovendien de leiding over de geluidsafdeling van het Theater am Turm in Frankfurt am Main. In die functie maakte hij het klankontwerp voor producties van onder meer Reza Abdoh, Heiner Goebbels, Elke Lang, Jan Lauwers, Christoph Nel, Michael Simon, Saburo Teshigawara en de Wooster Group. Sinds 1995 is hij freelance klankontwerper

en componist voor onder meer Saburo Teshigawara, Heiner Goebbels, Diamanda Galas, Christian Möller, David Moss, Wanda Golonka, André Wilms en Ornette Coleman, voor het Ensemble Modern, Ensemble musikFabrik, Ensemble Remix Porto en Ensemble Intercontemporain. Willi Bopp is tevens klankontwerper voor grote evenementen als de Expo 2000 Hannover Flambée, modeshows met Issey Miyake in Tokio, of de openingsceremonie van de wereldkampioenschappen voetbal van 2006 in München. Willi Bopp ontving voor de periode 1999 tot 2001 een leeropdracht voor klankontwerp, versterking en studietechniek aan het Institut voor Toegepaste Theaterwetenschap van de Universität Gießen. Hij geeft wereldwijd lezingen en workshops.

BIOGRAPHIES

Heiner Goebbels (1952) is a German composer and director. From 1971 to 1978 he studied sociology and music in Frankfurt. In 1976 he was one of the founders of the Sogenanntes Linksradikales Blasorchester (So-called Left Radical Brass Band). He has made experimental music as a member of the duo Goebbels/Harth (1975-1988) and the art rock trio Cassiber (1982-1992), and he has composed for film and the theatre. From the 1980's onwards he has produced a number of award-winning radio plays, most of them written by Heiner Müller. He has also developed the genre of the 'staged concert' with works including *The man in the elevator* (1987) and *The liberation of Prometheus* (1993). In the 1990's he started creating works for music theatre, including *Ou bien le débarquement désastreux* (1993), *Die Wiederholung* (1995), *Eislermaterial* (1998), *Landscape with distant relatives* (2002), *Stifters Dinge* (2007) and *Songs of Wars I have seen* (2007). Goebbels' work has been performed by the Ensemble Modern, the Ensemble Intercontemporain, the Asko Ensemble, London Sinfonietta, the Junge Deutsche Philharmonie and the Berliner Philharmoniker. He has created various sound installations, for the Centre Georges Pompidou in Paris and other museums. Goebbels has been awarded many honorary doctorates and fellowships as well as many international prizes, including the Prix Italia, the Hessischer

Kulturpreis, the Goethe Plakette der Stadt Frankfurt, the European Theatre Prize and the International Ibsen Award (2012). His music theatre work *Eraritarijaka* (2004, based on a text by Elias Canetti) earned him six theatre awards. Goebbels was resident composer at the Luzern Festival in 2003 and at the Bochumer Symphonikern (2003-2004). He is a member of several Akademies of Arts der Künste in Berlin, Düsseldorf, Mainz, Frankfurt and Munich and teaches as a professor at the Institute for Applied Theatre Studies of the Justus Liebig University in Giessen. Since 2006 he has been the director of the Hessische Theateracademie and in 2010 he was made artistic director of the Ruhrtriennale 2012-2014.

Vocal Theatre Carmina Slovenica is a Slovenian vocal ensemble which was formed in 1964 as the Central Choir of Maribor. Since the current conductor Karmina Šilec took charge in 1989, the ensemble has been given a very different outlook. Carmina Slovenica concentrates on the performance of new music and 'vocal theatre', combining contemporary music, theatre and choreography. The group has performed worldwide at venues including the Tokyo Metropolitan Art Space, the Teatro Teresa Carreño in Caracas, the Hong Kong Cultural Centre and the Teatro Colon in Buenos Aires. They have also been on the bill of many international festivals, including the ISCM's World Music Days, the Moscow Easter Festival, the Dresdner Musik-

festspiele, the IFCM World Symposium on Choral Music and European Symposium on Choral Music, the French summer festival for choirs Polyfolia, America Cantat, the World Choir Games, Europa Cantat and the Ruhrtriennale. Carmina Slovenica and their conductor Karmina Šilec have won many prizes for their various productions.

Karmina Šilec, born in 1967 in Maribor, Slovenia, has brought freshness and originality to the world of vocal music, opening new spaces of expression, persuasiveness, intensity of experience, and communication. With *Choregie – vocal theatre* and its innovative interventions, she has opened wider artistic spaces and set trends towards complex multi-media events – productions performed on stages of international festivals and broadcast by the European Broadcasting Union (EBU) and Eurovision. As conductor she has projects with various ensembles: the Carmina Slovenica choir, the Radio Slovenia Symphony Orchestra, the Slovenian National Opera and Ballet Maribor, the Slovenian National Project Choir, the jKebataola! ensemble, the Orchestra Chorus Instrumentalis, and many ensembles worldwide. Karmina Šilec has received more than 20 of the highest and different special awards on international competitions, most recently an award by the ITI – International Theatre Institute *Music Theatre Now* in the category *Music beyond opera*. She also works as an artistic

adviser for choral music, gives lectures to conductors and is regularly a guest conductor, jury member or member of artistic committees at festivals and competitions. She teaches conducting at the University of Maribor and lectures at many universities around the world. Karmina Šilec is the artistic director of the international concert series Attacca, the Choregie aka Choregie festival for new music and of Choregie - New Music Theatre. There are few artistic teams in Slovenia as widely recognized in the international arena as can undoubtedly be said for the conductor Karmina Šilec's outstanding ensembles Carmina Slovenica and jKebataola!.

Klaus Grünberg Born in Hamburg, studied set design with Erich Wonder in Vienna and is working since then as a freelance set and lighting designer at theaters and opera houses in Europe as well as in Buenos Aires and Kuwait – among others with the directors Tatjana Gürbaca, Barrie Kosky, Sebastian Baumgarten, André Wilms, Thilo Reinhardt, Antoine Gindt, Christof Nel and Heiner Goebbels. With Tatjana Gürbaca he was working on *Turandot* and *Rigoletto* at Oper Graz, Strawinsky's *Mavra* on a truck for the Staatsoper Berlin, *Dido and Aeneas* at the Festspielhaus Baden Baden, the world premiere of Philippe Hersant's *The Black Monk* and *Carmen* at the Oper Leipzig, *Le Grand Macabre* at Theater Bremen, Tchaikovsky's *Mazeppa* and *The Enchantress* at Vlaamse Opera Antwerp and *Salome* at the Deutsche Oper am Rhein.

For Barrie Kosky he was designing *L'Orfeo* at the Staatsoper Berlin, *Figaro*, *Iphigenie auf Tauris* and *Kiss me, Kate* at the Komische Oper Berlin, *Lobengrin* at Vienna State Opera and *The Flying Dutchman* and *Tristan and Isolde* at Aalto Theater Essen. He designed also set and light for Barrie Kosky's *Ring des Nibelungen* at Staatsoper Hannover. With the composer and director Heiner Goebbels he is developing regularly music-theater pieces e.g. *Max Black*, *Hasbirigaki*, *Landscape with Distant Relatives*, *eraritjaritjaka*, *Stifters Dinge* and *I went to the house but did not enter* which are shown around the world. In 1999 he also opened the MOMOLMA (Museum of More or Less Modern Art) in Hamburg. Currently Klaus Grünberg is working on the opening of 2012's Ruhrtriennale Festival, as well as on Barrie Kosky's *Merchant of Venice* at Schauspiel Frankfurt. His set and light design for *Rusalka* at Komische Oper Berlin was nominated for the German FAUST theater prize 2011.

Florence von Gerkan was born in 1960 in Hamburg, studying costume design at the Berlin University of the Arts. She works all over the world as freelance costume designer. She worked for Opernhaus Zürich, Teatro alla Scala in Milan, Royal Opera House Covent Garden in London, Wiener Staatsoper and Metropolitan Opera New York. She worked with Jürgen Flimm, Wilfried Minks, Erich Wonder, Andrea Breth, Cesare Lievi, Peter Mussbach, Tatjana Gürbaca, Grisca Asagaroff and the Swiss film director Daniel Schmid.

She has also worked for many years with the composer and director Heiner Goebbels on productions shown around the world, among them *Hasbirigaki* (2000), *Landschaft mit entfernten Verwandten* (2002), *Eraritjaritjaka* (2004) and *I went to the house but did not enter* (2008). From 2011 to 2013 she worked on the Mozart/Da-Ponte-Cycle, directed by Philipp Himmelmann in Festspielhaus Baden-Baden. Gerkan lives in Berlin. She is head of the department costume design at the Berlin University of Fine Arts.

Dancer and choreographer **Florian Bilbao** was born in 1979 in Libourne (France) and studied contemporary dance in Montpellier and Angers (Centre National de danse contemporaine). He lives and works in Berlin since 2002. Bilbao worked with Xavier Le Roy, Felix Ruckert, Dieter Heitkamp, Rubato, Tino Sehgal, Nir de Volff, Sommer Ulrickson, Christoph Winkler. His pieces in collaboration with the actor Jörg Schiebe and the painter Sylvain Brugier have been touring in Germany for the last years. He is responsible for the choreographic adaptation from the project City Maquette created by Mathilde Monnier since 2007. This project has been recreated in Evry, Paris, Reims, Montpellier, Lille (France), Woking (UK) and Guimaraes (Portugal). Together with Livia Patrizi Bilbao founded the young company of the education project TanZeit with whom he choreographed the piece *Brief an LF* coproduced by Radialsystem v, Berlin and Theater Massalia, Marseille. He is the artistic coordinator and

choregraph of the dance project of the Movimentos Akademie in Wolfsburg for the year 2011-2012.

Matthias Mohr, born in 1980, studied from 2003 to 2009 at the Institute for Applied Theatre Studies at the Justus Liebig University in Giessen. His work moves between the realms of music, sound art, installation, and performance. Mohr has created several audiovisual installations, including *Sana'a – City of Light*, commissioned by the German and French embassies in Yemen, and *Bypass*, a stage project by Heiner Goebbels as part of Luminale Frankfurt. He was also the director of *Esquisse Retouché*, a staged concert with Uwe Dierksen at the Darmstadt International Summer Courses For New Music (2006) and *Der Brand* with Ensemble Modern and the composer Jens Joneleit (ECLAT Festival, Stuttgart, 2007). Music theatre productions followed, including *NM* with Julien Bilodeau and Ensemble Modern Academy (2008, Centre for Art and Media [ZKM], Karlsruhe) and *an meiner statt* (2009-2010, Centre for Art and Media [ZKM]), Karlsruhe; Resonanzen Festival, Leipzig; Academy of Arts, Berlin) with Suha Sung, Christian Grammel and Luise Voigt. Matthias Mohr has also composed stage music and sound designs for numerous theatre productions and spatial installations. In 2007, he began his collaboration with Heiner Goebbels as part of the production *Stifters Dinge, Industry and Idleness en Genko-An 64287*. Since 2011, Matthias Mohr has worked for the Ruhrtriennale as

dramaturge and assistant to the artistic directors.

Willi Bopp was born in 1964 and studied biology and anthropology. He became a sound technician at the Mousonturm of Frankfurt in 1989 and the head of the sound department at Theater am Turm of Frankfurt from 1990 to 1995, designing the sound for productions by Reza Abdoh, Heiner Goebbels, Elke Lange, Jan Lauwers, Christoph Nel, Michael Simon, Saburo Teshigawara and The Wooster Group. He has been a freelance sound designer since 1995, collaborating with Saburo Teshigawara, Heiner Goebbels, Diamanda Galas, Christian Möller, David Moss, Wanda Golonka, André Wilms and Ornette Coleman, for Ensemble Modern, Ensemble musikFabrik, Ensemble Remix Porto and Ensemble Intercontemporain. He has also contributed to major events such as the Expo Flambe in Hannover (2000), fashion shows with Issey Myake in Tokyo, and the opening ceremony of the Football World Championships 2006. From 1999 to 2001, he was a teacher at Giessen University, at the Institute for Applied Theatre Studies, in the fields of sound design, sound and studio techniques. Willi Bopp lectures and leads workshops all over the world.

HOLLAND FESTIVAL 2013

DIRECTIE

Pierre Audi, artistiek directeur
Annet Lekkerkerker, zakelijk directeur

BESTUUR

Martijn Sanders, voorzitter
Renze Hasper, penningmeester
Marjet van Zuijlen, secretaris
Mavis Carrilho
Joachim Fleury
Ben Noteboom

Het programma van het Holland Festival kan alleen tot stand komen door subsidies, bijdragen van sponsors en fondsen en door de gewaardeerde steun van u, ons publiek.

SUBSIDIENTEN

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Gemeente Amsterdam
Europese Commissie Programma Cultuur (2007-2013)

Het Holland Festival is lid van Réseau Varèse, Europees netwerk voor de creatie en promotie van nieuwe muziek, gesubsidieerd door het Culturele Programma van de Europese Commissie.

HOOFDBEGUNSTIGER SNS REAAL Fonds

SPONSORS EN FONDSEN

Rabobank Amsterdam,
Stichting Ammodo,
Clifford Chance LLP,
DoubleTree by Hilton,
Westergasfabriek/
MeyerBergman, Automobielen-
bedrijf Van Vloten, Turing Founda-
tion, Stichting
Dioraphte, VSBfonds,
Stichting Herdenking

Slavernijverleden 2013,
The Brook Foundation, Fonds
Podiumkunsten, Prins Claus
Fonds, Prins Bernhard
Cultuurfonds, Pro Helvetia,
Goethe Instituut, Institut
Français France, Institut
Français des Pays-Bas,
Réseau Varèse

HF BUSINESS

Beam Systems, De Nederlandsche
Bank N.V., G&S Vastgoed,
ING Groep, Schut van de Ven
Notariskantoor, Ten Have
Change Management, WPG
Uitgevers B.V.

MEDIAPARTNERS NTR, VPRO

DONATIES

De genereuze, meerjarige ver-
bintenis van de Governors is van
groot belang voor de internatio-
nale programmering van het
Holland Festival, met name de
internationale coproducties.
Ook de belangrijke bijdrage van de
Vrienden van het Holland
Festival en HF Business komt
rechtstreeks ten goede aan de
internationale programmering.

GOVERNORS

G.J. van den Bergh en C. van den
Bergh-Raat, R.F. van den Bergh,
W.L.J. Bröcker, J. van den Broek,
Jeroen Fleming, J. Fleury,
V. Halberstadt, H.J. ten Have en
G.C. de Rooij, J. Kat en
B. Johnson, Irina en Marcel van
Poেকে, Ton en Maya Meijer-
Bergmans, Sijbalt Noorda en
Mieke van der Weij, Robert Jan
en Mélanie van Ogtrop-
Quintus, Françoise van Rappard-
Wanninkhof, A. Ruys en
M. Ruys-van Haften,
M. Sanders, A.N. Stoop en
S. Hazelhoff, Tom de Swaan,

S. Tóth, Elise Wessels-van
Houdt, H. Wolfert en
M. Brinkman

HARTSVRIENDEN

S. van Delft-Vroom, H. Doek,
W.M.M. van Ierschoot,
K. Kohlstrand, J. en M. Kuiper-
Gerlach, M. Plotnitsky,
P. Voorsmit, P. van Welzen en
C. Lafeber

BESCHERMERS

Lodewijk Baljon en Ineke
Hellingman, A. van de Beek en
S. van Basten Batenburg,
S. Brada, Frans en Dorry
Cladder-van Haersolte, Kommer
en Josien Damen, J. Docter en
E. van Luijk, H. Doek,
L. Dommering-van Rongen,
E. Flores d'Arcais, E. Granpré
Moliere, E.H. Horlings,
J. Houwert, Luuk H. Karsten,
R. Katwijk, R. Kupers en
H. van Eeghen, J. Lauret,
A. van der Linden-Taverne,
H. en I. Lindenberg-Sluis,
F. Mulder, G. van Oenen,
H. Pinkster, H. Sauerwein,
R. van Schaik en W. Rutten,
K. Tschenett, P. Wakkie,
R.R. Walstra, A. van Wassenaer,
T. Winkelman, O.L.O. en
Tineke de Witt Wijnen-Jansen
Schoonhoven

BEGUNSTIGERS

M. Beekman, I. van den Bercken,
E. Blankenburg, Co Bleeker,
A. Boelee, K. de Bok, Jan Bouws,
E. Bracht, G. Bromberger,
D. de Bruijn, M. Daamen,
J. Dekker, J. Drupsteen,
Chr. van Eeghen, J. van der Ende,
Ch. Engeler, E. Eshuis,
E. Goossens-Post, E. de Graaff-
Van Meeteren, D. Grobbe,
J. Haalebos, J. Hennephof,
M. Henriques de Castro,
G. van Heteren, L.D.M.E. van

Heteren, B. van Heugten,
S. Hodes, Herma Hofmeijer,
R. Hoogendijk, J. Hopman,
A. Huijser, E. Hummelen,
G. van der Hulst, P. Jochems,
Jan de Kater, J. Keukens,
A. Ladan, M. Le Poole,
M. Leenaers, K. Leering,
T. Liefwaard, A. Ligeon,
T. Lodder, D. van der Meer,
E. van der Meer-Blok, A. Mees-
Lubberman, A. de Meijere,
J. Melkert, E. Merckx,
A. Nieuwenhuizen,
R. Nieuwpoort, La Nube,
Kay Bing Oen, B. Oremus,
E. Overkamp en A. Verhoog,
C. van de Poppe, P. Price,
F. Racké, S. van de Ree,
Wessel Reinink, Thecla Renders,
L.M. Remarque-Van Toorn,
M. Robben, B. Robbers,
A. Schneider, H. Schnitzler,
G. Scholten, C. Schoorl,
E. Schreve-Brinkman,
C.W.M. Schunck, P. Smit,
G. Smits, I. Snelleman,
A. Sonnen, C. Teulings,
H. Tjeenk Willink, I. Tjoa,
H.B. van der Veen, R. Verhoeff,
C. van der Vlies, F. Voorsluit-
Spanhoff, A. Vreugdenhil,
W. Vroom, A. Wertheim,
M. Willekens, M. van Wulfften
Palthe, M. Yazdanbakhsh,
P. van der Zant, P. van Zwieten en
N. Aarnink

JONGE BEGUNSTIGERS

Kai Ament, J.A. de Groot,
G. Schunselaar, David van Traa,
H. Verhagen, Vivian van der
Weide, M. van Zijll Langhout

ANONIEME SCHENKERS

Ook dankt het Holland Festival
anonieme schenkers.

LIEFHEBBERS

Het Holland Festival dankt
646 Liefhebbers voor hun steun
en bijdrage.

HET HOLLAND FESTIVAL HEEFT OOK UW STEUN NODIG: WORD VRIEND

Help mee de bijzondere program-
mering mogelijk te maken. Dan
maakt ook u het Holland Festival!

LIEFHEBBER

(vanaf € 45 per jaar) U ontvangt
dit programmaboek gratis, u
krijgt voorrang bij de kaartver-
koop en korting op tickets.

BEGUNSTIGER

(vanaf € 250 per jaar of € 21 per
maand) Uw bijdrage komt recht-
streeks ten goede aan de internatio-
nale programmering van het
Holland Festival. Als Begunstiger
heeft u recht op vrijkaarten en
andere aantrekkelijke privileges.

JONGE BEGUNSTIGER

(vanaf € 250 per jaar of € 21 per
maand) Voor Jonge Begunstigers
selecteren we drie voorstellingen die
je niet mag missen. We organiseren
ontvangsten waar je andere
Jonge Begunstigers, maar ook
kunstenaars en Governors van het
Holland Festival ontmoet.

BESCHERMER

(vanaf € 1.500 per jaar of € 125 per
maand) Als dank voor uw aanzien-
lijke bijdrage aan de internationale
programmering van het Holland
Festival ontvangt u een uitnodig-
ging voor de openingsvoorstelling
en voor exclusieve bijeenkom-
sten, naast vrijkaarten en andere
privileges.

HARTSVRIEND

(vanaf € 5.000 per jaar) Als
Hartsvriend van het Holland
Festival nodigen we u uit om
dichter bij de makers te komen.
Met gelijkgestemden en gasten
van het festival verwelkomen we u

graag op speciale gelegen-
heden en geven we u een blik
achter de schermen.

GEEFWET

Sinds 1 januari 2012 is het nog
aantrekkelijker om het Holland
Festival te steunen vanwege de
Geefwet die tot 1 januari 2018 van
kracht is. De Geefwet houdt in dat
giften aan culturele ANBI's met
25% verhoogd mogen worden tot
een maximum aan schenkingen
van € 5.000 per jaar. Schenkt u
meer dan € 5.000, dan kunt u het
resterende bedrag voor het
reguliere percentage (100%) aftrek-
ken van de inkomstenbelasting.
De voordelen van de Geefwet
geldt voor alle belastingplichtigen
(particulieren en bedrijven) en zijn
van toepassing op zowel eenmalige
als periodieke schenkingen.

VOORDEEL VAN EEN

PERIODIEKE SCHENKING
Een eenmalige gift is beperkt
aftrekbaar voor de belasting. Het
totaal van de giften op jaarbasis
dient hoger te zijn dan 1% (drem-
pel) en kan tot maximaal 10% (pla-
fond) van het inkomen worden
afgetrokken. Een periodieke gift
is een gift waarbij voor een peri-
ode van ten minste vijf opeenvol-
gende jaren een gelijke uitkering
wordt gedaan, vastgelegd in een
periodieke akte. De gift is volledig
aftrekbaar zonder aftrekdrempel
of aftreklafond.

Wilt u ook Vriend van het
Holland Festival worden? Ga voor
meer informatie en een aanmeld-
formulier naar
www.hollandfestival.nl/ steun HF
/ hfvrienden of neem vrijblijvend
contact op Leonie Kruijenga,
hoofd development op 020 – 788
21 18.

COLOFON / COLOPHON

Holland Festival
Piet Heinkade 5
1019 BR Amsterdam
tel. +31 (0)20 – 7882100
fax +31 (0)20 – 7882102
info@hollandfestival.nl
www.hollandfestival.nl

TEKST / TEXT

Joep Stapel

VERTALING / TRANSLATION

Jane Bemont

FOTOGRAFIE / PHOTOGRAPHY

Barbara Braun

EINDREDACTIE EN OPMAAK /

EDITORIAL AND LAY-OUT

Holland Festival

ONTWERP OMSLAG / DESIGN

COVER

Maureen Mooren

DRUK / PRINTING

Tuijtel, Hardinxveld-Giessendam

Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de auteur; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat. / This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© Holland Festival, 2013
Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Holland Festival.

No part of this publication may be reproduced and/or published by any means whatsoever without the prior written permission of the Holland Festival.